

УДК 821.161.2Низовий1/7.08
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/24.176802>

Альона МАНЬКО,
orcid.org/0000-0002-9546-7097
аспірант кафедри української літератури
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка
(Старобільськ, Луганська область, Україна), falconfreelife@gmail.com

ХУДОЖНЄ МОДЕЛЮВАННЯ ОБРАЗУ ДОНБАСУ В ЛІРИЦІ ІВАНА НИЗОВОГО

Статтю присвячено актуальній на сьогодні проблемі Донбасу, розглядуваній у фокусі ліричних творів українського поета І. Низового, який 45 років прожив на Луганщині. У роботі окреслені особливості поетичного зображення концептуального образу Донбасу та дотичних до нього образів. Проведено паралелі з концептуальними образами інших регіонів (Сумщини, Львівщини), що займають провідну позицію в художній географії митця, та визначено місце і семантичне значення образу Донбасу серед них. Основний зміст дослідження становить аналіз поетичних творів І. Низового, написаних протягом чотирьох десятиліть, із метою показу еволюції авторських поглядів на Донбас. У ході дослідження відзначено амбівалентності авторської позиції, що є однією з особливостей його творчості, у зображенні краю та його жителів. Наголошено на наявності пророчих віршів серед авторського поетичного арсеналу, де проникливість І. Низового долає часові виміри в десятки років.

Ключові слова: лірика, Донбас, художній образ, амбівалентність, пророча поезія.

Alona MANKO,
orcid.org/0000-0002-9546-7097
Postgraduate Student of the Department of Ukrainian Literature
Luhansk Taras Shevchenko National University
(Starobilsk, Lugansk region, Ukraine), falconfreelife@gmail.com

LITERARY MODELING OF THE DONBAS IMAGE IN THE LYRIC OF IVAN NYZOVYI

The poetic, artistic and journalistic legacy of the Ukrainian poet I. Nyzovyi contains a huge array of works devoted to the Donbas theme, which is one of the most important and most tragic in the conditions of modern Ukrainian-Russian realities.

From a literary point of view, the theme of Donbas with its problems and artistic-figurative system in the creative heritage of I. Nyzovyi has not yet become the subject of consideration in scientific circles, which determines the relevance of the work and its scientific novelty.

The purpose of the study is to trace the peculiarities of the gradient representation of the Donbas image and its inhabitants in the poetry of I. Nyzovyi, to prove the foresight of poetic thought and its relevance to date.

The main content of the study is an analysis of the poetic works of I. Nyzovyi, written by him for four decades, in order to show the evolution of his views about Donbas.

In the earlier works, the author's vector of the Donbas image was directed to the beauty of the nature of Donetsk-Luhansk region, glorifying its strategic importance and economic majesty.

In the poems of the 70's of the twentieth century the author creates a personalized image of Donbas, like a puzzle, consisting of combinations of individual poems. This is stocky, hard-working man, who symbolically embodies the external and internal features that were inherent in the local inhabitants of the land.

In the poetry of the 1990s and early 2000's, the artist mourns natural destruction, cultural and educational decline, economic stagnation, exposes political and national treason.

The analysis of the ideological and content component and features of the conceptual Donbas image representation gives grounds for understanding the ambivalence of the author's position: on the one hand, he loves his native land, he is proud of his belonging to him, and on the other - he hates and condemns all those involved in the national, cultural, ecological, economic destruction of Donbas - both Ukrainians and northern neighbors.

In this work parallels with conceptual images of other regions (Sumy region, Lviv region) took place, which occupy a leading position in the artistic geography of the artist and determined the place and semantic value of the Donbas image among them.

The presence of prophetic poems in the author's poetic arsenal, where the insight of I. Nyzovyi overcame time measurements in decades has been proven.

Key words: lyric, Donbas, literary image, ambivalence, prophetic poetry.

Постановка проблеми. Тема Донбасу в умовах сучасних українсько-російських реалій є однією з найважливіших та найтрагічніших. Це питання має бути першочерговим не лише на порядку денному держави, а й у фокусі науково-критичної думки. Проблеми Донецького та Луганського регіонів були притчею во язицех упродовж багатьох років. Не знайшовши відгуку з боку держави, вони загострилися до катастрофічних масштабів, наслідки яких особливо гостро відчують по сьогоднішній день пересічні українські громадяни.

Уміння дослуховуватись до назріваючих проблем із метою їх попередження чи оперативного вирішення є однією із заповуток успішного майбутнього як держави, так і кожної окремої людини. Нерідко цінним джерелом інформації в цьому питанні є літературна творчість. Пильнуючи за роботами письменників-фантастів, учені змогли зробити неймовірні винаходи, які до того часу вважалися нездійсненною мрією. Так само, дослухаючись до превентивного кличу майстрів художнього слова та пам'ятаючи уроки національної історії, можна уникнути багатьох фатальних помилок.

Поетична та художньо-публіцистична спадщина українського поета І. Низового містить величезний масив творів, так чи інакше присвячених темі Донбасу. Митець, який більшу частину життя прожив на Луганщині (*«вже в чотирнадцятирічному віці, додавши собі цілих чотири роки»*, *«взяв комсомольську путівку на будівництво шахт у Донбасі»* («З історії рідного краю») (Низовий, 2003: 5), не з оповідок чи новин знав про соціально-політичну, економічну та культурну ситуацію регіону тих часів. Тому розгляд творчого доробку поета цієї тематичної спрямованості з виділенням концептуального образу Донбасу – колишнього титанічного промислового регіону України – постає нагальною потребою в контексті реального часу.

Аналіз досліджень. Учені впродовж останніх років намагаються знайти відповіді на важливі для країни питання стосовно Донецько-Луганського регіону: простежити передумови та причини його катастрофічного сьогоднішнього дня (І. Дзюба, 2016: 8–66), розвінчати міфи щодо Донбасу в українській свідомості (О. Дроздов, 2013: 120–133), (П. Жовніренко, 2011), (К. Сидорова: 222–229), («Донбас»: переPROчитання образу: брошура за матеріалами виставки Українського інституту національної пам'яті, 2018), окреслити відносини між полярними регіонами в регіональній системі України (І. Кононов, С. Хобта, С. Щудло, 2008: 73–98), простежити соціально-політичну, економічну, географічну ситуації на Донбасі минулих

років та на сьогоднішній день і створити модель поведінки держави в умовах війни, окресливши ряд стратегій із відродження краю (Відродження Донбасу: оцінка соціально-економічних втрат і пріоритетні напрями державної політики, 2015), (Війна на Донбасі: реалії і перспективи врегулювання: проект «Конфлікт на Донбасі: сучасні реалії і перспективи врегулювання», 2019), (Донбас і Крим: ціна повернення, 2015), (Політика інтеграції українського суспільства в контексті викликів та загроз подій на Донбасі (національна доповідь), 2015).

Однак із літературознавчої точки зору тема Донбасу з його проблематикою та художньо-образною системою у творчій спадщині І. Низового ще не стала предметом розгляду в наукових колах, що й зумовлює актуальність роботи та її наукову новизну.

Мета статті – простежити особливості градієнтного зображення концептуального образу Донбасу та дотичних до нього образів у ліриці І. Низового, показати далекоглядність поетичної думки та її актуальність на сьогоднішній день.

Виклад основного матеріалу. Донбас – це симфонічний оркестр Дикого поля з його шахтарським складником із териконів, велетнів-підприємств (на сьогоднішній день – закритих чи зруйнованих) та з неповторною степовою природою. Край із промисловим, природно-ресурсним, культурним потенціалом (на сьогоднішній день – загубленим) був об'єктом гордоців колишнього Радянського Союзу та неоднозначним регіоном у геополітичній свідомості громадян незалежної України.

Проблеми донецько-луганського краю завжди були досить хвилюючими для І. Низового, який, за його словами, *«звук вважати Донбас другою своєю батьківщиною»* («Ось – моє село...», 1967 р.) (Низовий, 2004¹: 21). Підтвердженням духовної єдності, відчуття приналежності до цього регіону є ностальгічні почуття, які проявляє автор у своїй ранній ліриці: *«Затуманились терикони, / Геть відхлинула ковила, / І розлука оця / Гіркою, / Як ніколи, / Мені була. / Повернуся – не повернуся?.. / А думками лечу туди, / Де мигтять у невтомнім русі / Антрацитові поїзди. / <...> / Мимо котиться котиполе... / Тепловожа журний гудок...»* («Затуманились терикони...», 1971 р.) (Низовий, 2018¹: 652). У своїх пізніших творах такі почуття І. Низовий плекатиме лише до батьківщини свого дитинства – Сумщини, що є доказом того, яким важливим був Донбас для поета, попри подальші духовні муки та стадії заперечення.

На початку 70-х рр. минулого століття І. Низовий на найвищих регістрах оспівує красу, непо-

вторність та могутню велич економічного регіону держави. Глибоку ніжність, захоплення та гордість випромінюють рядки поезій тих часів (поодинокі подібний патетичний тон трапляється й у віршах 80-х та 2000-х рр.): «Ще не бачив такої доброї, / Ніжнолюдяної краси. / Мій Донбасе – моє задивлення, / Я для себе тебе відкрив / Все приємлю: і небо задимлене, / Терикони, копри і вітри» («Терикони...», 1970 р.) (Низовий, 2018¹: 652); «Ти найбільше / В моєму житті / Відкриття, / Мій Донбасе. / З твоїх життєдайних / Пластів / Проростають і квітнуть / Мільйони життів – / Серед них / і моє / життя» («Мій Донбас», 1977 р.) (Низовий, 2018¹: 653); «За тополями, за полями, / За Дінцем, / Що сягнув і згас, / Закурличений журавлями, / Даленіс мій край – Донбас» («Затуманились терикони...», 1971 р.) (Низовий, 2018¹: 652); «Я всю її без винятку приємлю – / Свою надійну, мов колиска, землю» («Я так люблю цю землю, придінцеву...», 1986 р.) (Низовий, 2018¹: 657); «Донбас – листок на гілочці Дінця, / Донбасові навіки присягаю!» («Краса Донбасу не вражає зір...», 1982 р.) (Низовий, 2018¹: 656); «Свята земля, яка зростила нас / В теплі й добрі та в щирісній любові, – / Краєчок України, край Донбас, / Праукраїнський у своїй основі» («Пишаємось походженням своїм», 2003 р.) (Низовий, 2018¹: 694).

При цьому, виходячи з розгляду всього обширу творчості митця, його поезії не можна кваліфікувати як «владоугодні», вимушене поетичне блюзнірство, на кшталт тичинівського трактора в полі. Цю думку поет обстоює в записках-роздумах «Сльоза сльозу не здоганя» (2009 р.) І. Низовий не лише виокремлює себе від когорти регіональних патріотів, а й виходить за рамки притаманного йому українського націоналізму, досягаючи космічних глибин планетарного патріотизму: «Я не патріот Луганська, не «донбасьор» (вислів Януковича) – я понад усім цим і вважаю себе просто людиною старою та мудрою, жителем планети Земля, у тіло якої мене колись заршуть...» (Низовий, 2010: 74–75). Варто зазначити, що часові межі творчості І. Низового значно віддалені вперед (1960–2011 рр.) від творчості того ж таки П. Тичини та інших жертв партійного насилля, а тому в ній було більше простору та можливостей для художнього обрамлення авторських думок.

У поезії ранніх років поет змальовує Донецько-Луганський регіон крізь призму його неповторних ландшафтів та стратегічної значимості в долі держави. Пейзажні краєвиди регіону розкриваються через панораму зорових та звукових образів. При цьому автор відмічає, що справжня

територіальна краса є незримою – вона зможе відкритися лише творчій натурі: «Терикони. / Тополи на обрії. / Жар зірниць, / Остуда роси... / <...> / І дивуюсь, дивуюсь наївно, / Як доречно все тут сплелось: / Дзвін металу / Й пісні солов'їні, / Блиск вугілля / І сяйво колось!» («Терикони», 1970 р.) (Низовий, 2018¹: 652); «Я бажаю звитьажної праці: / Щоби м'язи були тужаві / В будівельника й гірника. / А вугілля м'яке / У лаві, І цеглина, як пух, / Легка» (Низовий, 2018¹: 653); «Я так люблю цю землю придінцеву – / Пшеничну, ковилоу, чебрецеву, / Обтяжену вагою териконів, / Розгойдану колесами вагонів, / Димами оповиту / Заводськими / І знамениту / Справами людськими...» («Я так люблю цю землю, придінцеву...», 1986 р.) (Низовий, 2018¹: 657); «Краса Донбасу не вражає зір – / Її дано збагнути не одразу. / Її не втиснути в банальну фразу, / Не зміряти шкалою звичних мір. / А ти, поете, серцем їй повір, / Ввійди у неї, як в озоння лісу, / І в час урочий ти помітиш риси / Тонкі і ніжні, наче струни лір, / В отих копрах, / Що мріють за Дінцем, / В отих тополях, що припали пилом, / В серпанку, що тремтить за небосхилом, / І в пшеницях, що линуть з вітерцем; / В дорогах, що не видно їм кінця, / В людських діяннях, що нема їм краю...» («Краса Донбасу не вражає зір...», 1982 р.) (Низовий, 2018¹: 656).

Персоніфікований образ Донбасу, наче пазл, складається з комбінацій окремих поезій. У другій поезії циклу «Мій Донбас» (1977 р.) його зображено як кремезного, працюючого чоловіка. В образі Донбасу митець символічно втілює зовнішні та внутрішні риси, які були притаманні місцевим жителям на часи написання поезій, – роботящі руки, дружельюбність, почуття гумору: «Я вітаю тебе увечері, / Тисну руки, / Металом обпечені, / І радію разом з тобою» (Низовий, 2018¹: 653). Доповненням образу є поезія «Огульно звинувачувать облиште...» (2008 р.), де автор знову демонструє працюючість, до того ж, духовне розкріпачення Донбасу: «Встає Донбас на слові і на ділі / поволі / з намозолених колін!» (Низовий, 2018¹: 751).

У третьому (заклучному) вірші циклу «Мій Донбас» І. Низовий створює колоритну імпресіоністичну картину – образ гірника на фоні місцевої природи. Гірник – узагальнений образ усіх трударів регіону, праця яких часто була титанічною чи навіть фатальною: «Хтось із них гинув і в Донбасі – від непосильної роботи, від шахтних обвалів...» («Українська трагедія», 2004 р.) (Низовий, 2006: 121).

Образ трудівника випромінює авторську теплоту та повагу, образ природи – любов

та замилювання: *«Малюю руки... / Що одна рука / В траві лежить, / Натомлена й стосила. / <...> / Я перш за все малюю гірника, / Затим копри малюю, / Терикони, / Лисиче над прозорою рікою, / Яка з моєї мрії витікає; / Малюю степ: / Сріблястими – пшениці... / Малюю небо: / Голубим – хмарини... / Чудове тло / для дивної зорини, / Що в гірника пригрілась на руці!»* (Низовий, 2018¹: 654).

При цьому вражають художні деталі. Очі гірника, здатні ввібрати у своїй допитливості увесь світ: *«Малюю очі, / Виповнені світлом, / Де просторо і вишням біловітим, / І гордокрилим птахам, / Літакам»* (Низовий, 2018¹: 654). Стомлені працьовиті руки, на одній з яких сидить *«ручна», «довірлива»* бджола як символ гармонії людини та природи, й до того ж образ бджоли водночас споконвіку був утіленням працьовитості. В іншу руку гірнику автор укладає сам об'єкт його праці – антрацит – символ приналежності до певної соціально-робітничої когорти людей, що увиразнює його образ, відокремлює від представників інших професій» (Низовий, 2018¹: 654).

Своєрідною поезією-переосмисленням, перекодуванням авторського світогляду є вірш *«А від річок лишилися рівчаки...»* (1990 р.). Природні руйнації Луганщини та Донеччини, загострення мовного питання, протиріччя культурного розвитку та національна зрада – таку ціну платять українці – нащадки *«офольклореного Байди»* – за свою байдужість до уроків минулого, у той час, коли їхнє майбуття крадуть *«свої ж таки», «сучасні байстрюки»* (Низовий, 2018¹: 659).

Збагачена життєвим досвідом зріла людина зміщує вектор романтизму на користь реалізму, починаючи фіксувати при цьому не стільки природну складову частину Донбасу, його закріпленний у радянські часи престижний статус, скільки навколишню справжність на її суспільно-політичному, мовно-культурному, економічному, побутовому рівнях; екологічні проблеми: *«Як же сталося так: / На родючій землі, / За врожайної днини й години, / Не святково, / Не щедро на нашій столі, / Хоч ми звіку веселі й гостинні? / Як же трапилось так: / Нас чужі та лихі / Обібрали до нитки нізащо, / Цілі гори списали ненаших гріхів / На безмовних, на нас, / Непутящих? / Вже і наша калина цвіте не для нас, / І прабатьківська мова – в архіві. / І чорніє з портрета бровами Тарас / В невимовному грізному гніві»* (*«Як же сталося так...»*, 1993 р.) (Низовий, 2018¹: 661); *«Я, мабуть, став жорстокішим, ніж слід, / у ставленні до тебе, мій Донбасе, / бо ж вітер часу штучні всі окраси / з поверхні здув, аби явити спід. / В подобі смітника – не квітника – / ти викли-*

каєш нехоть і відразу / й загострюєш притуплену образу / в душі моїй, де гусне сіль терпка» (*«Я, мабуть, став жорстокішим, ніж слід...»*, 2008 р.) (Низовий, 2018¹: 747); *«Нема України / в тернових степах Подінців'я, / де змій-нечуйвітер / трухлявить траву на полову, / де ріки вмирають, / приречені на недокрів'я, / а суржик іржавий / донищує вражену мову; / де зраджено пам'ять / про славу колишню козаку...»* (*«Нема України...»*, 2006 р.) (Низовий, 2018¹: 721).

Проте, попри всі негативні оцінки, якими автор наділяє свій регіон, ту частину Дикого поля, на якій він перебував у своїх життєво-творчих пошуках упродовж 45 років, можна дійти висновку, що митець любив свою другу батьківщину, адже їй він приділив не менше творчої уваги, ніж Сумщині та Львівщині, до яких І. Низовий відчував особливу приязнь. До того ж упродовж цих років і навіть в останні дні життя автор, борючись зі смертю, працював на користь культурного розвитку Донбасу, намагаючись відновити його національне обличчя. У той час, коли Львівщина та Сумщина в його поезіях постають здебільшого як дитячо-юнацький теплий спогад, утопічні марення, які розвіюються після зіткнення автора із суворою правдою життя, Донбас був реальною неминучою трагедією, яка хмарою насувалася на українське майбутнє тих часів (і не тільки), в епіцентрі якої власне і знаходився І. Низовий.

Проводячи паралелі в образній системі поетичної площини митця, варто наголосити на психологічному підґрунті, яке лежить в основі змалювання образів Сумського та Львівського регіонів у творчості. Дитячі та молодецькі роки, якими б важкими вони не були, завжди навіюють певний ностальгічний смуток через неможливість повернення часу свого фізичного та духовного становлення як людини; часу, коли, навіть попри важку реальність, світ здається сповненим можливостей для життєвих і творчих зрушень. Однак повернення до рідних пенатів через довгий період розлуки знімають часто полуду з людських очей.

Таке перезавантаження у свідомості пережив і І. Низовий, про що свідчить його поетична сповідь. Будучи людиною, чия *«душа гонорова»* вже *«одонбасилась»* (Низовий, 2018²: 781), він відчуває власну відірваність від життя Сумщини та Львівщини, ясно усвідомлює прірву між мрією та дійсністю: *«Суми – не ті, / І в тих Сумах «не тих» / Я – не той... / <...> / Суми – не ті. / Не такими в моєму житті / Суми були! / То була феєрична картина: / Вишні буяли на Пслі, / Цілувала мене Катерина, / <...> / Я зупинявся. Вдивлявся: / На Суми не схожі... / Мимо проходили / Зовсім не*

ті перехожі, / Зовсім не те говорили: / <...> / Це лиш я – не такий. / Не такі / Суми – сумні, / Аж занадто вже урбаністичні, / В них не сховаєш / Найвні такі й поетичні / Спогади наші, / Слова не почувши палкі...» («Суми – не ті...», 1999 р.) (Низовий, 1999: 55–57); «Я не знайшов себе у Львові, / Хоч збереглись на всі часи / У неповторній львівській мові / Найкрайших друзів голоси... / <...> / І всі раділи, мов на святі, / Мені... Але то був не я!» («Я не знайшов себе у Львові...», 2007 р.) (Низовий, 2018²: 782); «А я ходжу по нинішньому Львову, / Мов кінь, що загубив свою підкову / В терновім полі, в ковилі під снігом, / І став для Львова диким печенігом...» («Мій утрачений Львів», 2008 р.) (Низовий, 2018¹: 784).

І. Низовий постійно так чи інакше висвітлював проблеми Луганщини та Донеччини у своїх творах. Точніше проблеми людей цього регіону. Донбасу присвячений величезний масив його художніх творів, розиткові українського слова та культури в цьому краї присвячена вся його громадська, редакторсько-журналістська та перекладацька діяльність. Автор сварить та ненавидить не Донбас, а саме тих людей, що спричинили його руйнацію. І цей момент є принципово важливим у розумінні авторської життєвої позиції. При цьому митець не ставить клеймо яничарів, каїнів; «напівхохлів, чверть москалів», «перевертнів страшних» (Низовий, 1997: 53–55), «регіональної біомаси» (Низовий, 2018¹: 723), «„масовиків” Москви – регіоналів» (Низовий, 2018¹: 449) на всіх жителів свого краю. Поет переконаний, що байдужість, холуйство, запроданство, антиукраїнські погляди – це маркери не лише Лугансько-Донецького регіону. Так склалося, що ще з історичних часів Донбас став ареною російських, а згодом і українських махінацій та жертвою власної довірливості й недалекоглядності. Він є своєрідним лакмусовим папірцем української національної трагедії, яка визирала не один десяток років. Автор певен, провина за це лежить на всій державі, а не лише на мешканцях Донбасу: «...Вмирає минушина / Й натомисть нічого не родиться, / Придушена воля, примушена / Мовчати – повсюди ж запроданці!» («Безвинне, Безгинове гине...», 2004 р.) (Низовий, 2004²: 64).

Попри всі власні гострі зауваження на адресу своїх співвітчизників, І. Низовий не зрікається свого народу, зокрема жителів «українського маргінесу» (Низовий, 2018¹: 695), бореться за його права на літературному терені. До того ж він всіляко намагається провести своєрідну виховну роботу – навчає українських громадян любові до своєї Батьківщини, до мови, культури,

природи, як би дивно це не звучало на перший погляд: «Я вас люблю. / Не думайте, що я / Вас не люблю, / Коли у віршах лаю / За вайлуватість... / Ми ж – одна сім'я, / Один народ! / А інших я не маю» («Я вас люблю...», 1998 р.) (Низовий, 2018¹: 680); «Зійду з хреста у визначений час, / полишу тінь свою на перехресті, / знов повернусь в безбожницький Донбас / для порятунку душ, які в безчесті / до ідолів сповзаються...» («На перехресті, наче на хресті...», 2010 р.) (Низовий, 2018¹: 767); «Не втікатиму нікуди звіділя: / Рідну землю будь-якому паразиту-живоїду / Віддавати задаремно? / Це ж навек моя земля!» («Спроба пісні натщесерце», 1995 р.) (Низовий, 2018¹: 666); «Оце недавно, був, агітував / Хохлів любити нашу Батьківщину / І зопалу їх, рідних, обізвав / Лакузами...» («Не вийшло з мене лектора. Дарма...», 2007 р.) (Низовий, 2018¹: 740).

І. Низовий стає на захист своїх краян – справжніх українців, що являють собою «сіль трудового Донбасу» (Низовий, 2018¹: 722), аби уникнути упередженого ставлення до них як до бандитів, запроданців, українофобів, неосвічених дурнів тощо. За окремими когортами людей, які не локалізовані лише в Донбасі, а розпорошені по всій Україні, як переконує реципієнта митець, не можна судити цілий Донецько-Луганський край: «Ні, не всі донбасівці – ковбасівці, / І не всі луганці є поганцями – / Є ще патріоти у Дебальцевім – / Вузловій і визначальній станції. / Є ще козарлюги у Стаханові, / Гайдамаки водяться в Лисичому, / Не підвладні кланівському хамові, / А відкличні прадідівським звичаям! / В Сватовому досі україниться / Думами державними і тлумами / Те, що в'яже Ужгород і Вінницю / В спільний вузол з Києвом і Сумами» («Ні, не всі донбасівці – ковбасівці...», 2007 р.) (Низовий, 2018¹: 742); «Ми такі ж автохтонні, / Як і верби оці, / Що шумлять на осонні / На Лугані й Дінці. / Упосліджені, знаю, – / Пригнітила „орда”, / Але іншого краю / Нам Всевишній не дав. / Тож за кожну травину / Нам триматися слід, / Щоб перетину-впину / Наш не знав родовід. / Щоб відчули „ординці” / Й промосковські «дяки»: / Тут живуть українці! / Інші всі – приймаки» («Ми такі ж автохтонні...», 2004 р.) (Низовий, 2018¹: 715); «На берегах Лугані / Нині й вівки віків / Ми ж бо не всі – погані / Правнуки козаків!» («Будується каплиця», 2002 р.) (Низовий, 2018¹: 689); «Огульно звинувачувать облиште / луганців, що відмовились, мовляв, / од пракорінь, – людське своє обличчя / козацька ще не втратила земля! / Глухі байраки наші та кургани, / де скитські лики в камені мовчать, / перепиняють злісні гурагани, / що з півночі нам звикли

докучать. / Неправда, що ми знаджені Москвою / всі, як один, – насправді це не так, / як бачиться ві сні антигерою, / заводію донбаських посіпак» («Огульно звинувачувать облиште...», 2008 р.) (Низовий, 2018¹: 751).

Що ж стосується безпосередньо національних зрадників регіону – їм митець протиставляє свою поетичну зброю, «щоб відчули „ординці” / Й промосковські „дяки”: / Тут живуть у к р а ї н ц і ! / Інші всі – п р и й м а к и» («Ми такі ж автотонні...», 2004 р.) (Низовий, 2018¹: 715).

Важливо зазначити наявність навдивовижу пророчих віршів у авторському поетичному арсеналі. Можливість передбачити майбутнє країни на не один десяток років уперед – одна з характерних особливостей художнього мислення митця. Трагедія Донецько-Луганської території наших днів була передбачена і з точністю описана в багатьох авторських віршах, серед яких, наприклад: «Самоїди ми і самовбивці...» (1993 р.): «Криво-різько-донецьких республік, / Новоросій комузь подавай – / Україна ж не ламаний бублик, / Не покрайний геть коровай!» (Низовий, 2018¹: 540); «Ви...» (2001 р.): «Ви, / Народжені в Україні, / Хоч і з прізвищами на „ов”, / В незбагненно сліпій гордині / Відчуваєте і донині / В своїх жилах «московську кров» – / <...> / Й дуже хоче, / Щоб не стало / Роду-племені навіть / Мого! / Вам ненависне щире слово / Українське, / А тому ви / „Малоросію” знову й знову / Стоарканно й трьохсотвузлого, / Смертно в'яжете до Москви» (Низовий, 2018¹: 258); «Застереження» (2004 р.): «Гадюкою вповзає в Україну / Правічний «друг» із Путінським лицем, / Несе руїну в нашу кураїну / І в нашу душу щирю та найну / Знов повіва північним вітерцем. / <...> / ...Ми самі спалили передчасно – / Хай віртуальну – славу нашу Січ?!» (Низовий, 2018¹: 378); «Примара громадянської війни» (2005 р.): «І чимдуж / Нагрянуть з порубіжжя орди п'яні / В наш край, / Де заврожайівся курай / І закурилась погаром руїна, / Й альтернатив не буде – / Вибирай: / Чи твій загин, чи – Україна...» (Низовий, 2018¹: 719) та ін.

Серед марева песимістичних думок стосовно Донбасу, підкріплених реаліями тих часів, І. Низовий усе ж не полишає надію на майбутні прогресивні зміни у своєму регіоні. У цьому й проявляється та амбівалентність, яка стосується не лише розглядуваної теми, а й багатьох інших моментів у творчості митця. У його поезії нерідко можна простежити гостру емоційно-почуттєву суперечливість залежно від часових рамок написання віршів та їх подієвого наповнення – любов-ненависть, віру-відчай, сміх-сльози тощо.

Автор не плекає ілюзорних надій на швидку регенерацію регіонального добробуту, реанімацію культурно-освітньої сфери, перезавантаження національної свідомості Донбасу. Такий комплексний ренесанс убачається автором у далекій, але неминучій перспективі: «І на крутих дінцевих схилах / Бринітиме новітній час / Уже без нас. І весь Донбас / Також оновиться, достоту, / І недокінчену роботу / Докінчать правнуки без нас, / Або й онуки» («Що нам безсмертя – після нас...», 2001 р.) (Низовий, 2018¹: 686); «В Донбасі / Україна ще не знищена до пня, / й ніхто, ніщо в теперішньому часі / не спутає летючого коня / відродження! / Нове на кожнім кроці, / мов та неопалима купина, / дивує зір... / В моїм присліпім оці / семиколірно-райдушна весна / розвиднює надії на події / великих українських перемін» («Огульно звинувачувать облиште...», 2008 р.) (Низовий, 2018¹: 751); «Але ж ударить громовержний дзвін, / І наш Донбас підніметься з колін, / З лиця землі вороже все змете / Й зірками копровими зацвіте, / І в чаші намозолених долонь / Запалить прометеївський вогонь! / Я вірю в це. / Я вірю, либонь» («Пригас Донбас, хоч териконів прах...», 2002 р.) (Низовий, 2018¹: 693).

Висновки. Отже, зважаючи на ідейно-змістову складову частину поезії І. Низового, на її непідкупну ширість, на амбівалентність поглядів стосовно Донбасу в суспільно-політичному контексті тих часів, звертаючи увагу на його пізніші мемуарні одкровення, можна дійти висновку, що почуттєва гама, загальний настрій поезій та їх семантичне наповнення демонструють еволюцію авторських поглядів на свою другу малу батьківщину – Донбас. Якщо в більш ранніх творах автора вектор зображення Донбасу був спрямований на красу природи Донецько-Луганського краю, оспівування його стратегічного значення та економічної величі, то в поезіях 2000-х рр. митець оплакує природні руйнації, культурно-освітній занепад, економічний застій, викриває політичну й національну зраду. Чимало поезій можна класифікувати як пророчі завдяки авторській далекоглядності та точності передбачення сучасної ситуації в регіоні.

Перспективи дослідження вбачаємо в подальшому студіюванні теми Донбасу в поетичних та художньо-публіцистичних творах І. Низового. Важливим стане виділення проблематики поезій про Донецький та Луганський регіони, виходячи з комплексу проблем, які порушує автор, та окреслення стилістичних особливостей змалювання образу Донбасу митцем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Відродження Донбасу: оцінка соціально-економічних втрат і пріоритетні напрями державної політики : монографія. Київ, 2015. 168 с.
2. Війна на Донбасі: реалії і перспективи врегулювання: проект «Конфлікт на Донбасі: сучасні реалії і перспективи врегулювання». Київ, 2019. 144 с.
3. Дзюба І. М. У літературі й навколо: З боргів давніх і новонабуваних. Київ : Либідь, 2016. 424 с.
4. Донбас – арена війни / упор. О. Тараненко. Вінниця : Т. П. Барановська, 2015. 150 с.
5. Донбас в етнополітичному вимірі. Київ : ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України, 2014. 584 с.
6. Донбас і Крим: ціна повернення : монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна та ін. Київ : НІСД, 2015. 474 с.
7. «Донбас»: переПРОчитання образу: брошура за матеріалами виставки Українського інституту національної пам'яті, 2018. 54 с. URL: <http://www.memory.gov.ua/ebook/broshura-donbas-pereprochitannya-obrazu> (дата звернення: 10.05.2019).
8. Дроздов О. Ю. Соціальні уявлення про Захід та Схід України як складові масової геополітичної свідомості. *Проблеми сучасної психології: збірник наукових праць / за ред. С. Д. Максименка, Л. А. Онуфрієвої. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2013. Вип. 22. С. 120–133.*
9. Жовніренко П. Донбас і «донецькі» у сучасній українській міфології: що маємо і що робити? *Вісник Національного технічного університету України «КПІ». Серія «Політологія. Соціологія. Право». 2011. № 1. URL: http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/4818/1/11%20-%201_9_%20-%207.pdf* (дата звернення: 10.05.2019).
10. Кононов І., Хобта С., Щудло С. Донбас і Галичина в регіональній системі України. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2008. № 3. С. 73–98.*
11. Низовий І. Д. Білопілья-Верхосудля: поезії. Луганськ : Укрроспромаш, 1997. 68 с.
12. Низовий І. Д. Бути – народом!: Вибрані твори: у 5 т. Київ : Український пріоритет, 2018. Т. 2: Визбирувать розкидане каміння: поезії. 792 с.
13. Низовий І. Д. Бути – народом!: Вибрані твори: у 5 т. Київ : Український пріоритет, 2018. Т. 3: Так хто ж ми є на цій землі.? 832 с.
14. Низовий І. Д. Десь там, за соняшниками. Луганськ : Луга-принт, 2004. 64 с.
15. Низовий І. Д. Опісля присмерку. Луганськ : Глобус, 2003. 60 с.
16. Низовий І. Д. Пролог до епілогу. Луганськ : Луга-принт, 2004. 200 с.
17. Низовий І. Д. Там, де я сміюся крізь сльози: публіцистичні експромти. Луганськ : Глобус, 2006. 156 с.
18. Низовий І. Д. Я з такої глибинки. Луганськ : Русь, 1999. 76 с.
19. Низовий І. Д. Я цвіркун в середлітню спеку. Луганськ : ФОП Котова О. В., 2010. 144 с.
20. Політика інтеграції українського суспільства в контексті викликів та загроз подій на Донбасі (національна доповідь) / за ред. Е. М. Лібанової. Київ : НАН України, 2015. 363 с.
21. Сидорова К. Л. Витоки та розвиток Донецького регіонального міфу. *Філософія і політологія в контексті сучасної культури. 2012. Вип 4 (2). С. 222–229.*

REFERENCES

1. Vidrozhennia Donbasu: otsinka sotsialno-ekonomichnyh vtrat i priorytetni napriamy derzhavnoi polityky: monohrafiia [Donbas Revival: Assessment of Socio-Economic Losses and Priority Areas of State Policy: Monography]. Kyiv, 2015. 168 p. [in Ukrainian].
2. Viina na Donbasi: realii i perspektyvy vrehuliuvannia: proekt «Konflikt na Donbasi: suchasni realii i perspektyvy vrehuliuvannia» [Donbas War: Realities and Prospects for Settlement: project "Conflict in Donbas: the contemporary realities and the prospects for settlement"]. Kyiv, 2019. 144 p. [in Ukrainian].
3. Dziuba I. M. U literaturi i navkolo: Z borhiv davnih i novonabuvanyh [In the literature and around: From the debts of the old and newcomers]. Kyiv: Lybid, 2016. 424 p. [in Ukrainian].
4. Donbas – arena viiny [Donbas is an arena of war] / upor. O. Taranenko. Vinnytsia: T. P. Baranovska, 2015. 150 p. [in Ukrainian].
5. Donbas v etnopolitychnomu vymiri [Donbas in the ethnopolitical dimension]. Kyiv: IPiEND imeni I. F. Kurasa NAN Ukrainy, 2014. 584 p. [in Ukrainian].
6. Donbas i Krym: tsina povnennia: monohrafiia [Donbas and Crimea: the price of return: monography] / za zag. red. V. P. Horbulina, O. S. Vlasiuka, E. M. Libanovoi, O. M. Liashenko. Kyiv: NISD, 2015. 474 p. [in Ukrainian].
7. «Donbas»: perePROchytannya obrazu: broshura za materialamy vystavky Ukrainskoho Instytutu natsionalnoi pam'iaty ["Donbas": reprocessing of an image: a brochure on the materials of the exhibition of the Ukrainian Institute of National Remembrance]. 2018. 54 p. [in Ukrainian]. URL: <http://www.memory.gov.ua/ebook/broshura-donbas-pereprochitannya-obrazu>.
8. Drozdov O. Y. Sotsialni uiavlennia pro Zahid ta Shid Ukrainy yak skladovi masovoi heopolitychnoi svidomosti. Problemy suchasnoi psyholohii: zbirnyk naukovykh prats [Social perceptions about the West and the East of Ukraine as components of mass geopolitical consciousness. Problems of modern psychology: a collection of scientific works] / za red. S. D. Maksymenka, L. A. Onufrievoi. Vyp. 22. Kamianets-Podilskyi: Aksioma, 2013. pp. 20-133 [in Ukrainian].
9. Zhovnirenko P. Donbas i «donetski» u suchasni ukrainskii mifolohii: scho maemo i scho robyty? [Donbas and "Donetsk" in modern Ukrainian mythology: what do we have and what to do?] Visnyk Natsionalnoho tehnicnoho universytetu Ukrainy «KPI». Seriya «Politolohiya. Sotsiolohiya. Pravo». 2011. № 1. [in Ukrainian]. URL: http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/4818/1/11%20-%201_9_%20-%207.pdf.

10. Kononov I., Hobta S., Schudlo S. Donbas i Halychyna v regionalnii systemi Ukrainy [Donbas and Galicia in the regional system of Ukraine]. Sotsiologiya: teoriia, metody, marketyng. 2008. № 3. pp. 73-98 [in Ukrainian].
11. Nyzovyi I. D. Bilopillia-Verhosullia: poeziia. [Bilopillia-Verhosullia: poetry]. Luhansk: Ukrrosprommash, 1997. 68 p. [in Ukrainian].
12. Nyzovyi I. D. Buty – narodom!: Vybrani tvory: U 5 t. T. 2: Vyzbyruvat rozkydane kaminnia: poeziia [Being people!: selected works. Pick up scattered stones: poetry]. Kyiv: Ukrainskii prioritet, 2018¹. 792 p. [in Ukrainian].
13. Nyzovyi I. D. Buty – narodom!: Vybrani tvory: U 5 t. T. 3: Tak hto zh my ie na tsii zemli...? [Being people!: selected works. So who are we on this earth?]. Kyiv: Ukrayinskiy prioritet, 2018². 832 p. [in Ukrainian].
14. Nyzovyi I. D. Des tam, za soniashnykamy [Somewhere, behind sunflowers]. Luhansk: Luha-prynt, 2004¹. 64 p. [in Ukrainian].
15. Nyzovyi I. D. Opislia prysmerku [After dusk]. Luhansk: Hlobus, 2003. 60 p. [in Ukrainian].
16. Nyzovyi I. D. Proloh do epilohu [Prologue to epilogue]. Luhansk: Luha-prynt, 2004². 200 p. [in Ukrainian].
17. Nyzovyi I. D. Tam, de ya smiiusia kriz slozy: publitsystychni ekspromty [Where I am laughing through tears: journalistic impromptu]. Luhansk: Hlobus, 2006. 156 p. [in Ukrainian].
18. Nyzovyi I. D. Ya z takoi hlybynky. [I am from such a hinterland]. Luhansk: Rus, 1999. 76 p. [in Ukrainian].
19. Nyzovyi I. D. Ya tsvirkun v seredlitniu speku [I am a cricket in the heat of the summer]. Luhansk: FOP Kotova O. V., 2010. 144 p. [in Ukrainian].
20. Polityka intehratsii ukrainskogo suspilstva v konteksti vyklykiv ta zahroz podii na Donbasi (natsionalna dopovid) [Policy of integration of Ukrainian society in the context of challenges and threats of events in the Donbas (national report)] / za red. E. M. Libanovoyi. Kyiv: NAN Ukrayini, 2015. 363 p. [in Ukrainian].
21. Sydorova K. L. Vytoky ta rozvytok Donetskogo regionalnogo mifu. Filosofii i politologiiia v konteksti suchasnoi kultury [Origins and development of the Donetsk regional myth. Philosophy and political science in the context of modern culture]. 2012. Vyp 4 (2). pp. 222-229 [in Ukrainian].